

Környezettudatos viselkedésmintákat népszerűsítő nevelési programok közvetlen és közvetett hatásainak elemzése fiatalok körében, primer kutatási módszerek alkalmazásával⁵

Összefoglalás

A publikáció egy uniós forrásból megvalósult, a környezeti nevelés terén mintaértékű projekt tevékenységeinek eredményeit elemzi. A fenntarthatósági viselkedésminták megismeretése és népszerűsítése tekinthető a Zalaegerszegen megvalósult Zöld Kampusz projekt elsődleges céljának. A projekt keretében a látogatók a kialakításra került Tanösvény bejárása során megismerkedtek a fenntartható életmód elemeivel, a megoldási alternatívák bemutatásához kapcsolódó attrakciókkal pedig maradandó élményben részesülhettek. A szakmai rendezvények és konferenciák a résztvevők ismeretének bővítését célozták, környezettudatosságra neveltek, felébresztve a fenntarthatósággal kapcsolatos szolidaritást és felelősséget.

A kvalitatív és kvantitatív kutatási módszerekkel elvégzett elemzések visszaigazolják, hogy a fiatalok körében végzett környezeti nevelési programok kedvező hatásokat tudnak kiváltani a környezettudatos viselkedés terén.

A Gazdálkodási Kar Zalaegerszeg elkötelezett a fenntartható életmód elemeinek népszerűsítése terén, projektjével a fenntarthatósági területen végzett társadalmi szerepvállalásunkat kívánta erősíteni.

Kulcsszavak: környezettudatos, attitűd, Zöld Kampusz, viselkedésminta, szemléletformálás

---

1 Főiskolai docens, BGF Gazdálkodási Kar Zalaegerszeg; e-mail: balazs.marietta@uni-bge.hu.

2 ATL-szakember; e-mail: doba.szilvia@gmail.com.

3 Adjunktus, BGF Gazdálkodási Kar Zalaegerszeg; e-mail: lambertne.monika@uni-bge.hu.

4 Egyéni vállalkozó; e-mail: rebell@freemail.hu.

5 A tanulmány adatbázisául a KEOP-6.2.0./B/11-2011-0005 „Zöld Kampusz Zalaegerszeg” mintaprojekt projektdokumentációi szolgáltak.

1. Bevezetés

A magyarországi lakosság környezettudatosságának szintje alacsony, messze elmarad az uniós átlagtól. A környezettudatos attitűdök kialakulása lassú folyamat eredménye, elterjedtségük még nem jelentős. Kutatások azt igazolják, hogy ennek egyik legfőbb oka a társadalom alulinformáltsága (Hársfalvi – Kulcsár – Misovics 1989; Kulcsár 1991). Így a legfontosabb feladatnak tekinthető ezen a területen a lakosság információhoz való juttatása, a környezettudatosság népszerűsítése, a követendő viselkedésminták bemutatása. Nemzetközi kutatások (Roberts 1996; Kagawa 2007) is igazolják, hogy a környezeti nevelés erőteljesebb hangsúlyozásával elsősorban a fiatal (11–28 éves) célcsoport körében kell a környezettudatosságot elterjeszteni. A Zöld Kampusz Zalaegerszeg mintaprojekt tevékenységei alapvetően négy hipotézisen nyugszanak.

Ezek a következők:

- **1. hipotézis:** A célcsoport tagjai a fenntartható életmódhoz kapcsolódó viselkedésminták körét részlegesen ismerik.
- **2. hipotézis:** A fenntarthatóság és a környezettudatosság fogalmát nem ismerik pontosan, és hiányos a fenntartható viselkedésminták elemeihez kapcsolódó ismeretük.
- **3. hipotézis:** A fenntartható életmódhoz kapcsolódó készségek és képességek a célcsoport körében hiányosak, elsősorban gyakorlat- és infrastruktúra-függők.
- **4. hipotézis:** A célcsoport fogékony a fenntartható viselkedésminták követése iránt, de vannak – gazdasági, társadalmi, életmódbeli, pszichológiai – gátjai a viselkedésminták követésének.

A hipotézisekben megfogalmazott hiányosságok és problémák kezelésére dolgozta ki a Gazdálkodási Kar Zalaegerszeg munkacsoportja a projekt környezeti nevelési programját. A projekt rövid távú céljai között szerepelt, hogy annak hatásaként az érintettek és a célcsoport körében tudatosuljon a fenntarthatóság, mint értékrend, s a mintaprojekt eredményei elérhető példaként szolgálhassanak az érdeklődők számára. A környezeti nevelési program megvalósítása során a projektcsapat elsősorban a fiatal (11–28 éves) célcsoport körében végzett rendkívül intenzív marketingkommunikációs tevékenységet. A nevelési program elemeivel a fiatalok színes, élményközpontú rendezvényeken ismerkedtek meg, amelyek keretében elsajátították a fenntartható viselkedésmintákat.

2. Elemzés

2.1. A környezettudatos viselkedésminták Magyarországon

„A magyarországi lakosság jelenlegi környezettudatossága – annak alacsony szintje – nagymértékben indokolható a rendszerváltás előtti időszak speciális jellemzőivel: a polgárság elvékonyodásával, a köztulajdon védelmének elhanyagolásával, a természet kizsákmányolásával és az egyéni érdekek előtérbe helyezése az állami érdek kijátszásával, az állammal kapcsolatos paternalista beállítódások általánossá válásával, így az egyéni felelősség háttérbe szorulásával” (Monostori 2007: 22).

A környezettudatos attitűdök kialakulása egy hosszú – elsősorban szocializációs – folyamat eredménye. Magyarországon végzett kutatások azt igazolják, hogy a lakosság körében csak alacsony mértékben van jelen a környezettudatos viselkedés, a környezettudatos alapismereteket nem tették még magukévá az érintettek. Zsóka, Marjainé és Széchy tanulmányukban (2011) úgy fogalmazzák, hogy a környezettudatos nevelés terén a szociokulturális tényezők közül kiemelkedő szerepe van a csoportidentitásnak. Megítélésük szerint a fogyasztói szokások megváltoztatásához nem elég az egyénre fókuszálni; a közösségi programok megvalósításával erőteljesebb hatás érhető el.

Szerintünk a lakosság aktív bekapcsolódását nehezíti, hogy időszokról időszakra változnak a nemzeti stratégiai irányok (követve és alkalmazva az Európai Unió stratégiai célkitűzéseit). Az üzleti szféra forráshiánya miatt elsősorban közpénzekből finanszírozott tevékenységek valósulnak meg, amelyek korlátozott szinergikus hatásokat váltanak ki.

A Zöld Kampusz Zalaegerszeg mintaprojekt előkészítése során alapul vettük a lakosság körében végzett kutatások Monostori (2007) disszertációjában összegyűjtött eredményeit. Továbbá építettünk Zsóka – Marjainé – Széchy (2011: 101) megállapítására, amely szerint olyan környezeti nevelési programot szükséges kialakítani, hogy a benne részt vevő fiatalok *„a fenntarthatóság követői legyenek a társadalomban, előmozdítva az attitűdök és a mindennapi magatartás kívánatos változását”*.

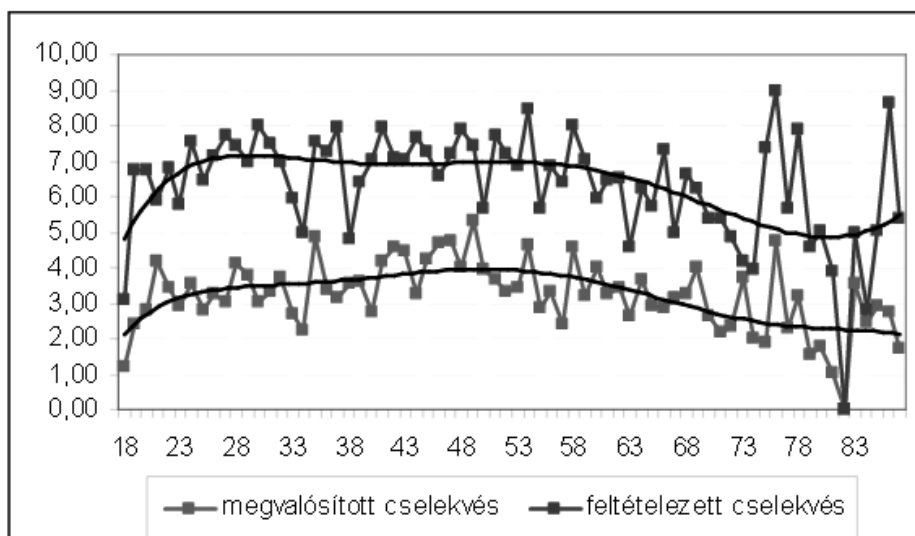
Kutatási eredményeink azt mutatják, hogy a környezettudatosság előszobájának tekinthetők az 1970-es és 1980-as években végbement folyamatok. Az 1990-es évek elején a Magyar Gallup Intézet (1992, 1994) által végzett felmérések eredményei már közelebb hoznak a tanulmány tárgyát képező környezeti nevelési programok kérdéséhez. Azaz a két kutatás már igazolja, hogy a környezeti problémákról elsősorban a nők, a fiatalok, a magasabb végzettségűek és a magasabb jövedelmű urbánus rétegek festenek sötétebb képet.

„Az 1996-ban a MTA által végzett kutatás azt mutatta, hogy nem általánosíthatóak a posztmaterialista értékek a szakképzetesebb, magasabb jövedelemmel bíró csoportokra,

főleg akkor nem, ha ezek az értékek a fogyasztói társadalom által nyújtott javakról való lemondás árán érhetőek el” (Monostori 2007).

Monostori (2007) a kutatásában igazolta, hogy a 28 éven aluliak társadalmilag szolidárisabbak, mint az idősebb korosztályok tagjai, majd a környezettudatosság szintje a hatvanadik életév környékéig stabil marad. A nyugdíjkorhatár elérése, úgy tűnik, korszakhatár: a nyugdíjas években a lakosság fizetési hajlandósága rohamosan csökken.

1. ábra: Az életkor és a megvalósított cselekvés feltételes kapcsolata (az összes megkérdezett átlaga)

Forrás: Monostori_katalin.pdf/ (118. o.)

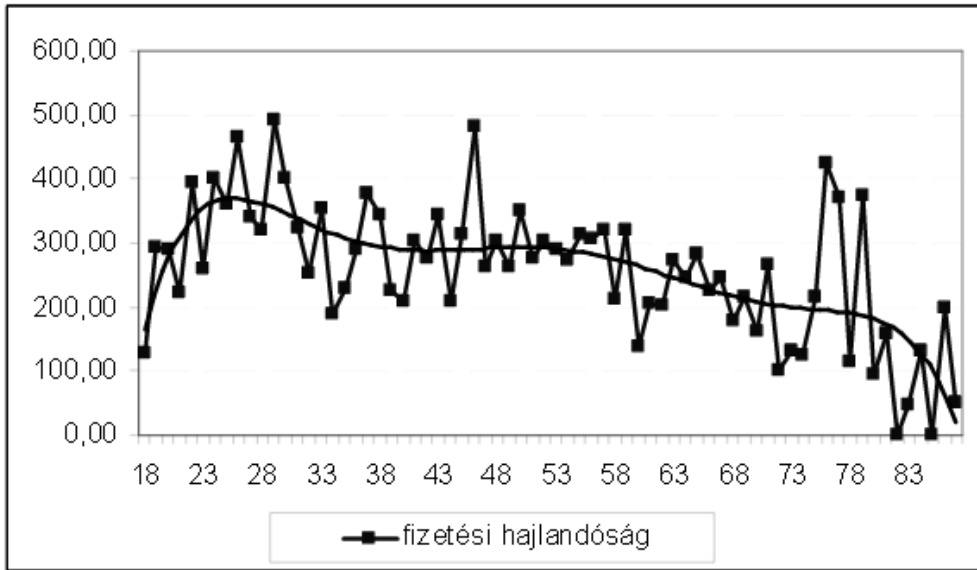
Monostori (2007) szerint a társadalmi szolidaritás tömegkommunikáció segítségével népszerűsíthető magatartástípus. Vagyis az egyéni cselekvés kapcsolatban áll az újság-olvasási, tévézési szokásokkal. A média által képviselt hírek és azok tartalma, megfogalmazása nagy szerepet játszik a preferenciarendszerek kialakításában.

A környezettudatosságot befolyásoló tényezők közül az informáltság a legfontosabb magyarázó változó: nemcsak a megvalósított és a feltételezett cselekvés, de a fizetési hajlandóság is erősen korrelál a tájékozottsággal. Az összefüggést úgy is megfogalmazhatjuk, hogy a társadalom alulinformáltsága az egyik legfőbb oka a környezettudatosság alacsony szintjének. Ez azonban nem az egyedüli magyarázat.

Marjainé, Zsóka és Széchy OTKA-kutatásának következtései (2009) is arra utalnak, hogy a legfontosabb feladat e téren a lakosság információhoz való juttatása, a demok-

ratikus lehetőségek kihasználásának népszerűsítése és biztosítása. A környezeti nevelés erőteljesebb hangsúlyozásával a fiatal (11–28 éves) célcsoport körében kell a környezettudatosságot elterjeszteni, hangsúlyozva a felelős magatartás jelentőségét, továbbá konkrét megoldási mintákkal is szolgálva számukra.

2. ábra: Életkor és fizetési hajlandóság (összes megkérdezett átlaga)

Forrás: Monostori_katalin.pdf/ (118. o.)

2.2. A Zöld Kampusz Zalaegerszeg mintaprojekt kutatási előzménye

A Zöld Kampusz projekt keretében a kampusz területén beruházások valósultak meg, megteremtve az erre épülő környezeti nevelési program bázisát. A megvalósult komplett épületenergetikai, megújuló energiahasználati, víztakarékossági, szelektív hulladékgazdálkodási, komposztálási és fenntartható közlekedési megoldásokat egy **tanösvényséta** keretében ismerhették meg – és ismerhetik meg jelenleg is – a látogatók (<http://zoldkampusz.gkz.bgf.hu/interaktivseta>).

A fejlesztéseket élményszerű programokkal tarkítva mutatták be a célcsoportnak a projekt időszaka alatt. A környezettudatos nevelési program legfőbb céljai a következők voltak:

- minél ismertebbé tenni a fenntartható viselkedésmintákat,
- környezettudatosságra nevelés,

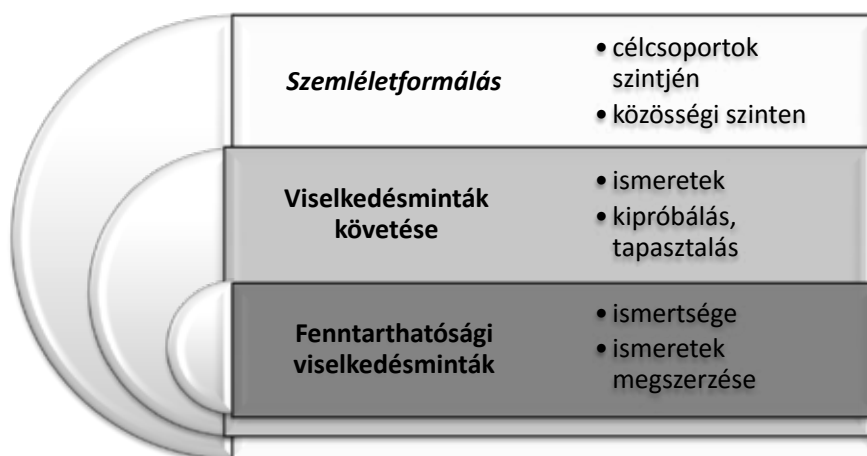
- a fenntarthatóság, mint értékrend tudatosítása, és
- a belső motivációt felébresztése, az eddigi rossz szokások, hozzáállások megváltoztatása.

2.3. A kutatás modellje

A projekt megvalósítása során, valamint a projekt zárását követően felmértük a környezettudatos viselkedésmintákat; eredményeinket ún. hatásosságmérési dokumentumokban rögzítettük.

A kutatási célok és a kutatási problémák összefüggésrendszerét a 3. ábra szemlélteti.

3. ábra: Kutatási célok és kutatási problémák összefüggésrendszere

Forrás: „Zöld Kampusz Zalaegerszeg mintaprojekt” Megvalósíthatósági Tanulmány

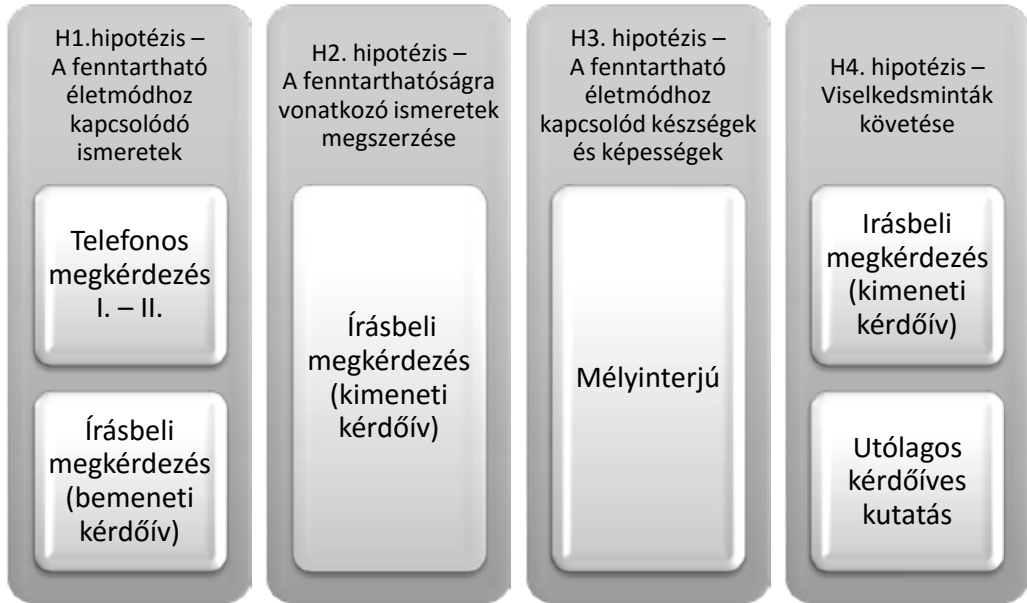
A kutatás során megfogalmazott hipotéziseket és az azok igazolására alkalmazott kutatási módszereket a 4. ábra szemlélteti a következő oldalon.

A kutatás során összetett kvantitatív és kvalitatív kutatási módszereket alkalmaztunk. **A fenntarthatósági viselkedésminták ismertségének és az ismeretek megszerzésének vizsgálata** során kétféle primer kutatási módszert alkalmaztunk.

A 265 fős mintájú telefonos megkérdezés tárgya a fenntarthatósági viselkedésminták ismertségének és alkalmazásának felmérése, az ismeretek megszerzési forrásainak feltárása, a környezettudatosság iránti elkötelezettség felmérése, valamint a Zöld Kampusz Zalaegerszeg mintaprojekt ismertségének vizsgálata volt. A vizsgálat célterülete a szubrégió (Zala megye) lakossága volt. A minta nagyságát véletlenszerű kiválasztással

és a hólabdaelv alkalmazásával sikerült biztosítani. A megkérdezések két időszakban folytak, 2013 márciusában és 2013 szeptemberében, így szeptemberben már mérhetőek voltak a projekt hatásai.

4. ábra: Hipotézisek igazolására alkalmazott kutatási módszerek

Forrás: saját szerkesztés a kutatási célok és alkalmazott módszerek alapján

A másik felmérést a projekt rendezvényeinek látogatói között végeztük: a véletlenszerűen kiválasztott alanyokat bemeneti, majd kimeneti kérdőív kitöltésére kértük. A kérdőív mind zárt, mind nyitott kérdéseket tartalmazott. Az egyes kérdéseknél pedig ismeretükről, tájékozottságukról kellett számot adniuk a megkérdezetteknek.

A viselkedésminták követésének felmérését kiemelt feladatként kezeltük. A kvalitatív kutatás mélyinterjú megkérdezés formájában valósult meg, 2013 októberében. A 125 fős minta interjúalanyait véletlenszerűen választottuk ki. Az interjú célja annak feltérképezése volt, hogy a megszerzett ismeretek, tapasztalatok és élmények milyen hatással voltak életvitelükre, beépültek-e mindennapjaikba. A mélyinterjúhoz egy interjúvázlat készült, amely rögzítette azokat a témákat (és ezek sorrendjét), amelyekre a kutatók választ kerestek. Minden beszélgetésről készült egy rövid, lényegre törő feljegyzés is.

A kutatás harmadik szintje a szemléletformálás vizsgálata volt, amelyet egy kér-

dőívvel hajtottunk végre a projekt elsődleges és másodlagos célcsoportjába tartozó egyének körében. A 270 fős minta egyedeit véletlenszerű mintavétellel választottuk ki 2013 októberében. A kérdőívek egy részét személyes megkérdezéssel, másik részüket online módon töltötték ki.

A kutatási adatbázist önkéntes kérdezőbiztosok alakították ki, a kérdőíveket publikus kutatástámogató internetes oldalon létrehozott felületen rögzítették. Ezt követően az adatok Excel adatbázisokba kerültek, majd SPSS Statisticcs 21 programmal dolgozták fel őket. Az elemzéstechnika tárában megjelent az egyszerű és kombinációs táblák szerkesztése, adatsorok statisztikai módszerekkel történő elemzése, a kapcsolati mutatók (szorossági mérőszámok) számítása. Az eredmények szemléletesebb bemutatásához a Microsoft Excel program segítségével grafikonok és diagramok készültek. A mélyinterjú interjúvázlatok feldolgozása klasszikus módszerrel, a szövegtartalmak összevetésével valósult meg.

2.4. A kutatási eredmények ismertetése

2.4.1. A fenntarthatósági viselkedésminták ismertségének, az ismeretek megszerzésének vizsgálata

A telefonos kérdőív többségében zárt kérdéseket tartalmazott, így a válaszadók alternatívák közül válogathattak, vagy ötfokozatú Likert-skálán jelölhették meg benyomásait, érzéseiket. Az összeállított kérdőív kérdéseit a kerdoivem.hu oldalon rögzítették, s a megkérdezettek válaszai azonnal ebbe a sablonba kerültek, amely elérhető az alábbi linken: www.kerdoivem.hu/kerdoiv/630091339/.

A fenntartható viselkedésminták felmérését célzó kérdőív az alábbi fő részekre tagozódott:

- *Alapadatok* (demográfiai jellemzők, a kutatás szempontjából releváns szegmencációs ismérvek): nem, életkor, legmagasabb iskolai végzettség, lakóhely, lakóépület típusa, lakás/ház tulajdonjoga, egy főre jutó jövedelem nagysága).
- *Fenntarthatósági viselkedésminták ismertségének felmérése*: energiahatékonyság, víztakarékosság, megújuló energiaforrások, hulladékgyűjtés, közlekedési szokások.
- *Fenntarthatósági viselkedésminták mindennapokban történő alkalmazásának felmérése*: energiahatékonyság, víztakarékosság, megújuló energiaforrások, hulladékgyűjtés, közlekedési szokások.
- *A fenntarthatósághoz kapcsolódó ismeretek beszerzésének forrásai*: TV, magazinok, szaklapok, szakemberek, családtagok, ismerősök, barátok, internetes oldalak.
- *A környezettudatosság iránti elkötelezettség felmérése*.
- *A Zöld Kampusz Zalaegerszeg mintaprojekt ismertségének vizsgálata*.

Az interjúalanyok főbb demográfiai jellemzői: a megkérdezettek 70,2%-a nő, 29,8%-a férfi. A célcsoport minden korosztálya bekerült a felmérésbe; többséget alkottak a fiatal korosztályok sorából a 17–19 évesek és a 20–25 évesek, valamint a középkorosztály, így a 26–35 évesek és a 36–50 évesek. Az iskolai végzettség alapján a megkérdezettek többsége (43,4%) középfokú, 35,5%-a felsőfokú végzettségű, 12,8%-a pedig szakiskolát végzett. Lakóhely szerint az interjúalanyok közel fele (47,9%) megyeszékhelyen, 22,6%-a városban, 28,7%-a pedig vidéken él. A felmérésbe bevontak több mint fele családi házban, 25,3%-a társasházban, 19,2%-a pedig panelben él, amelyeket többségében (85,3%) saját tulajdonként birtokolnak. Az egy főre eső jövedelem alapján a legalacsonyabb jövedelemkategóriákba (1–2.) a teljes mintába bevontak közül 14,7%, a közepes jövedelemkategóriákba (3–4.) 43,4%, a legmagasabb jövedelemkategóriába (5.) 20,4% sorolható. A megkérdezettek 21,5%-a pedig semmilyen információval nem rendelkezett az egy főre jutó jövedelméről.

A megkérdezettek a **környezettudatosságukat** 3,59 átlagúra, az elkötelezettségüket pedig 3,66-os átlagúra értékelték. Ez aggasztó, mert azt jelzi, hogy nem igazán van tettvágy és belső motiváció a fenntartható viselkedésminták továbbfejlesztésére. Az elfogadható érték 4 és 5 közötti lenne. Viszont ez egyértelműen megerősíti a Zöld Kampusz Zalaegerszeg mintaprojekt küldetését.

Az **energiahatékony megoldások** a megkérdezettek körében viszonylag ismertek (85,34%), viszont a megoldások gyakorlatban való alkalmazása ehhez képest átlagosan 31%-os elmaradást mutat. A hőfokszabályozás és a magas költségigényű megoldások (épületszigetelés, nyílászárók cseréje) terén tapasztalható a legnagyobb mértékű elmaradás.

A **víztakarékos megoldások** ismertségének értéke széles skálán szóródik a megkérdezettek körében. Az elmúlt években megjelent és terjedő technikai megoldásokat (perlátor, szűrkevíz-hasznosítás) a válaszadók többsége nem ismeri. Szomorú, hogy a lakosság körében alig haladja meg a víztakarékos megoldások alkalmazása a 40%-os értéket.

A **megújuló energiaforrásokat** viszonylag jól ismerik a válaszadók. Ezt igazolja a 83,4%-os érték. A felmérés eredménye viszont azt is alátámasztja, hogy a megújuló energiaforrások ismertsége nem eredményezi a mindennapokban való alkalmazásukat, hiszen a vizsgált háztartásoknak csupán 7,75%-a alkalmaz ilyen energiaforrásokat.

A **hulladékgyűjtésre** vonatkozó felmérésünk szerint a válaszadók többsége a 3 fázisú gyűjtést alkalmazza; ennek ismertsége a 74 és 83% közötti tartományban szóródik. Meglepő viszont, hogy a szelektív gyűjtőedények színeit a válaszadók összekeverik. A vizsgálat során stabilan csak a műanyag-, a papír- és fehérüveg-hulladékgyűjtők színeinek megadása hozott elfogadható értéket.

A válaszadók **közlekedési szokásait** összefoglalva megállapítható, hogy a leginkább

használt közlekedési mód a gyaloglás, hiszen a megkérdezettek 33,6%-a jelölte meg ezt a módot a leginkább alkalmazottként a mindennapokban. Az autózás csak a 3. leggyakrabban említett közlekedési mód. A munkába/iskolába való eljutásban pozitívum, hogy a legtöbben – 119 fő – tömegközlekedési eszközt használnak.

A Zöld Kampusz **mintaprojekt ismertségének** vizsgálata alapján megállapítható, hogy a válaszadók 46,8%-a hallott már a projektről, míg 53,2%-a nem. A legnagyobb számban – 64 fő – a Zalai Hírlapból szereztek tudomást a projektről, további 48 személy pedig az ismerősei révén jutott információhoz. Ami egyértelműen pozitív eredmény, hogy a megkérdezettek 54,3%-a szívesen ellátogatna a Zöld Kampuszra.

A kutatás másik pillérét egy a látogatók körében végzett felmérés, azaz egy kvantitatív technika, ezen belül is az önkítöltős írásbeli megkérdezés jelentette. Az adatrögzítésre vonatkozó sablonok elérhetősége:

- bemeneti kérdőív/ A jelű: www.kerdoivem.hu/kerdoiv/665362162/
- kimeneti kérdőív/ B jelű: www.kerdoivem.hu/kerdoiv/665377686/.

A fenntartható viselkedésminták felmérését célzó írásbeli kérdőív az alábbi fő részekre tagozódott:

- *alapadatok* (demográfiai jellemzők, a kutatás szempontjából releváns szegmentációs ismérvek): nem, életkor, iskola típusa/legmagasabb iskolai végzettség, lakóhely,
- *témaspecifikus kérdések*:
  - *a környezettudatos viselkedés és a környezettudatosság iránti elkötelezettség felmérése;*
  - *fenntarthatósági viselkedésminták ismertségének felmérése: energiahatékonyság, víztakarékosság, megújuló energiaforrások, hulladékgyűjtés, közlekedési szokások;*
  - *fenntarthatósági viselkedésminták mindennapokban történő alkalmazásának felmérése.*

A kutatási terület legfőbb céljai között jelent meg a fenntarthatósági viselkedésminták ismeretségének felmérése, gyakorlatban történő alkalmazásuk vizsgálata, a környezet-tudatosság iránti magatartás és elkötelezettség elemzése, továbbá a Zöld Kampusz mintaprojekt megismerésével megszerzett ismeretek felmérése.

Az elemzés alapját képező minta a következő jellemzőkkel írható le. A kérdőíveket többségében nők töltötték ki, arányuk 59,7% volt. (A férfiak aránya értelemszerűen 40,3%-os volt.) A projekt programjai: az ökofesztivál, a fenntarthatósági konferenciák, a vetélkedők, a rendhagyó tanórák elsősorban a fiatal korosztályt vonzották, így a min-

tánkon belül is az általános és középiskolás korosztály aránya a legmagasabb, értéke 87,2%-os. A lakóhely jellege alapján a minta úgy alakult, hogy a megkérdezettek több mint fele (52,4%) megyeszékhelyen, 18,7%-a városban, 25,0%-a pedig vidéken él. Az elkészített elemzések eredményei a következők.

A környezettudatos viselkedés és a környezettudatosság iránti elkötelezettség vizsgálatánál a megkérdezettek az összesített eredmények alapján iskolai osztályzatokkal mérve az alábbi értékítéletet adták:

1. táblázat: Környezettudatosság, viselkedés és elkötelezettség mérésének összefoglaló eredményei

Vizsgált téma	Bemeneti kérdőív	Kimeneti kérdőív
Környezettudatosság	3,63	3,87
Magatartás/viselkedés a környezettudatosság terén	3,83	3,97
Elkötelezettség a környezettudatosság iránt	3,87	4,13

Forrás: saját szerkesztés a 2013. évi írásbeli megkérdezés eredményei alapján

A fenti táblázatból jól kiolvasható, hogy minden szinten magasabb átlagot kaptak a vizsgált témák. Természetesen ennyire rövid idő alatt ténylegesen nem változhatott mérhetően a kitöltők viselkedése, elkötelezettsége, de a javuló átlagok visszatükrözik azt az igényt, amelyet vélhetően magukkal szemben támasztának és elvárnának a megkérdezettek. Az eredmények sejtetik **a motivációt, az elszántságot** s az ügy iránti elkötelezettséget. Ahhoz, hogy ezekből konkrét, megvalósult cselekedetek legyenek, meghatározó szerep hárul a megkérdezettek közvetlen környezetére, így az iskolai közösségekre és a családokra.

A kérdőíves vizsgálatban a megújuló **energiaforrások** ismertségi dobogóján első helyen a napkollektor és a napelem végzett, a második helyen a szélenergia, majd a folyóvíz hasznosítása következik. **A tanösvény állomásain átadott információk beépültek a látogatók ismeretébe, mert javult a megújuló energiaforrások ismertsége. A nők jobban ismerik a megújuló energiákat, mint a férfiak.** A tanösvény bejárását követően körükben nagyobb mértékben javult a megújuló energiaforrások ismertsége. **A legfogékonyabbnak a fiatal korosztály** bizonyult az információk befogadása terén.

A szelektív hulladékgyűjtésre irányuló vizsgálat legfőbb megállapítása, hogy a látogatók a háromfázisú gyűjtés jelölő színeit tudják biztonsággal megjelölni. **A tanösvény bejárását követően egyértelműen, átlagosan 87,6%-kal javult a színek ismertsége.**

Mind a jelölőszínek megadása, mind a tanösvényen elsajátított ismeretek terén ennél a kérdésnél **a nők bizonyultak fogékonyabbnak.** A lakóhely jellege alapján a **megyeszékhelyen élő** válaszadók jelölték a legnagyobb pontossággal a papír, a műanyag és az üveg jelölőszíneit. Helyes válaszaik értéke a 75 és 88% közötti tartományban mozog.

A hőenergiával való takarékoskodás terén a **hőfokszabályozó, az épületszigetelés, a nyílászárócseré ismertsége javult leginkább a bejárást követően.** Az a feltételezésünk, hogy a férfiak körében magasabb lesz a megoldási alternatívák ismertsége, nem bizonyult helyesnek.

A tanösvény látogatása a víztakarékos megoldási alternatívák ismertségi értékén átlagosan **64,75%-ot javított** a válaszadók körében. A víztakarékos megoldások ismertsége a nők körében mutatott kedvezőbb értéket a bejárást megelőzően és azt követően is. A tanösvényséta mind a nők, mind a férfiak esetében átlagosan 50 és 70% közötti értékkel növelte a megoldási alternatívák ismertségét.

A nők körében az elektromos árammal való takarékoskodás megoldási alternatíváinak ismertsége is **meghaladja a férfiak ezen a téren mért értékeit.** Az életkor tekintetében az 51–65 éves és annál idősebb korosztály, a lakóhely jellege alapján pedig a városban lakók értékei bizonyultak a legkedvezőbbnek.

A háztartások körében **a főzés közbeni fedőhasználat és a termosztatikus talpú edények használata az elterjedt. A tanösvénybejárást ezt az értéket tovább javította:** a főzés során a fedő használata esetében négyszereződött az ismertség értéke, a termosztatikus talpú edényhasználat terén az ismertség közel megduplázódott.

A környezettudatos viselkedésminták közül az emberek leginkább a szelektív hulladékgyűjtést alkalmazzák a mindennapjaikban, hiszen a 380 kitöltő közül 289 fő, a megkérdezettek 76,1%-a nyilatkozott így. A második leggyakrabban alkalmazott környezettudatos viselkedésminta az energiatakarékosság, amelyet a kitöltők 75%-a, 285 fő alkalmaz a mindennapjaiban. A képzeletbeli dobogó 3. fokára a víztakarékosság került, amelyet 264 válaszadó (69,5%) alkalmaz.

A különböző vízfelhasználási területeken való vízhasználatot illetően a legtöbb esetben helyes választ tudtak adni a megkérdezettek, de a mosás és a takarítás, mint vízfelhasználási terület kivételt képez ez alól. A tanösvényen olvasott, hallott információk alapján azonban ez a „hiba” is csökkent, és sokan jegyezték meg a helyes vízfelhasználást.

A komposztálás – bár sokan már hallottak róla – **még mindig nem tökéletesen ismert** az emberek többsége számára. Ennek megváltoztatásában nagy segítséget nyújtott a tanösvényen elsajátított információk egy része, így sokan úgy távoztak a Zöld Kampuszról, hogy ebben a fontos kérdésben egyértelmű és biztos tudás birtokába jutottak.

A bemeneti és a kimeneti kérdőívek válaszáinak összehasonlítása egyértelműen visszaigazolja, hogy a környezeti nevelési programok hatásai már rövid távon érzékel-

hetők. A Zöld Kampusz Zalaegerszeg mintaprojekt nemcsak az ismeretek és a tájékozottság bővítésének szintjén hatott, hanem a bemutatott megoldásokkal, tapasztalati élményekkel segítette az elsajátított ismeretek észszerű, gyakorlati alkalmazását, hasznosulását.

2.4.2. Viselkedésminták követésének vizsgálata

Az interjúk során többségében nyitott kérdéseket tettünk fel, de egyes témák vizsgálatánál a válaszadók alternatívák közül válogathattak, vagy ötfokozatú skálán jelölhették meg benyomásaikat, érzéseiket. A **kutatás legfőbb célja** a fenntarthatósági viselkedésminták követésének vizsgálata, így a megszerzett ismeretek és azok mindennapokban történő alkalmazásának felmérése (fókuszban a mintaprojekt állomásaihoz igazodóan az energiahatékonyság, a víztakarékosság, a megújuló energiaforrások, a hulladékgyűjtés és a közlekedési szokások témaköre), valamint a környezettudatosság iránti elkötelezettség elemzése.

A fenntartható viselkedésminták követésének felmérését célzó **interjú főbb területei** az alábbiak voltak:

- *alapadatok* (demográfiai jellemzők, a kutatás szempontjából releváns szegmentációs ismérvek): nem, életkor, iskola típusa, lakóhely s a Zöld Kampusz programokon való részvételek száma,
- *fenntarthatósági viselkedésminták követésének felmérése*: energiahatékonyság, víztakarékosság, megújuló energiaforrások, hulladékgyűjtés, közlekedési szokások,
- *fenntarthatósági viselkedésminták mindennapokban történő alkalmazásának felmérése*: energiahatékonyság, víztakarékosság, megújuló energiaforrások, hulladékgyűjtés, közlekedési szokások,
- *a fenntarthatósági viselkedésminták mindennapokban történő alkalmazását akadályozó tényezők azonosítása*,
- a környezettudatosság iránti elkötelezettség változásának felmérése.

Az interjúalanyok **főbb demográfiai jellemzői**: a megkérdezettek 67,2%-a nő, 32,8%-a férfi. A felmérésbe a 66 év feletti kivételével minden korosztályt sikerült bevonni. A mélyinterjú megkérdezés fő célcsoportját a Zöld Kampusz programjain (ökofesztivál, fenntarthatósági konferenciák, vetélkedők, rendhagyó tanórák) részt vevő diákok jelentették, így nem véletlen, hogy ők kerültek többségbe. A megkérdezettek többsége (45,6%) általános iskolás, 41,6%-a középiskolás. 12,8%-os részarányt képvisel az egyéb korosztály, idetartoznak a főiskolai hallgatók, a tanárok és a tanítók. Lakóhely szerint

az interjúalanyok több mint fele (57,6%) megyeszékhelyen, 11,4%-a városban, 31%-a pedig vidéken vagy falun él.

Az interjúalanyok 45,6%-a vett részt egy Zöld Kampusz rendezvényen. A megkérdezettek többsége **két vagy akár annál több programon is** megjelent. Öröndetes, hogy a felmérésbe bevontak 19,2%-a négy-nél több Zöld Kampusz által meghirdetett eseményen is ott volt.

A fenntarthatósági viselkedésminták követésének vizsgálatát célzó mélyinterjúk felmérés eredményeiből kiderült, hogy a Zöld Kampusz Zalaegerszeg Mintaprojekt megismerését követően rendszereződtek, bővültek s mélyültek a látogatók ismeretei, tudatosultak a főbb problémák és kihívások, valamint konkrét gyakorlati praktikákat vihettek magukkal útravalóul, amelyekből többen próbáltak is egy-egy megoldást beépíteni a mindennapokba.

A Zöld Kampusz Zalaegerszeg Mintaprojekt **három fontos motívumra koncentrált** a programjaival, így

- az ismeretbővítésre és a szemléletformálásra,
- a gyakorlatias megközelítésre, a tapasztalati és a felfedezési élményszerzésre,
- a kalandos és játékos élményszerzésre.

A mélyinterjúk megkérdezés **összefoglaló megállapításait** a fentiekben felsorakoztatott **motívumok köré építve** mutatjuk be.

Az ismeretbővítés és szemléletformálás motívumai keretében:

- **megújuló energiaforrások:** a megkérdezettek többsége (40,8%) számára a **geotermikus rendszereket** bemutató állomás adta a legtöbb új ismeretet. Ezen az állomáson sok újdonságot hallottak általánosan is a megújuló energiaforrásokról, de különösen nagy élményt jelentett a diákoknak a hőszivattyú, amelynek működéséről sok hasznos és érdekes információt tudhattak meg az érdeklődők,
- **vízta karékosság:** nagyon tetszett a látogatóknak az **esővízgyűjtő rendszer** és a víz újrafelhasználása a WC-öblítésre, valamint az oktatási épületben a **nyomógombos csaptelepek**. Sok új ismeretet szereztek az esővízgyűjtő rendszer működéséről s a mindennapokban könnyen alkalmazható víztakarékos megoldásokról (pl. perlátor használata, zuhanyzás, szürke víz hasznosítása),
- **szelektív hulladékgyűjtés:** a szelektív gyűjtőszigetek **5 fázisú** rendszerének segítségével mindenki megismerhette, hogy melyik színű edénybe milyen hulladék kerül. Sokaknak újdonságot jelentett a hulladékgazdálkodási piramis által szemléltetett rendszer, amely felhívta a figyelmet a legjobb és a legrosszabb al-

ternatívákra. A legtöbb megkérdezett számára meglepő volt látni azt, hogy egyes hulladékfajtáknak milyen hosszú a lebomlási ideje,

- **energiahatékonyság:** a többség nagyon hasznosnak találta az épületszigetelés falra kihelyezett metszetét, amelyből jól láthatóvá váltak az egyes beépített rétegek. Ilyen formában még nem volt alkalmuk az épületszigetelés mögé nézni. Szinte minden megkérdezett említette a nyílászárók közötti különbség érzékelésére létrehozott terepasztalt, mint élményelemet. Beszámolójuk szerint meglepően érezhető volt a különbség a régi és az újonnan beépített, korszerű nyílászárók között. Sok, gyakorlatban is alkalmazható hasznos tippet kaptak a látogatók arról, hogy **miképpen lehet csökkenteni a háztartások energiafogyasztását**. Újszerű információt kaptak a diákok arról is, hogy a napenergiával mennyi dolgot lehet üzemeltetni,
- komposztálás: a megkérdezettek 7,2%-a a komposztálóállomáson szerezte a legtöbb új ismeretet. Itt sok újdonságot hallottak arról, hogy mi kerülhet a komposztba, mi az, ami egyáltalán nem komposztálható, s azt is, miképpen zajlik a komposztálás folyamata,
- **közlekedési szokások:** az itt elhangzott információk inkább az ismeretek megszerzését segítették. Újszerűnek azt találták a megkérdezettek, hogy egy kerékpár a termelés és használat fázisain keresztül milyen módon terheli a környezetünket,
- 1-től 7-ig terjedő skálán értékelve a válaszadók az ismeretbővülés mértékét **4,75**, a felelősségtudat változását pedig **4,62 átlagúra** értékelték,
- az ismeretbővítés és a szemléletváltozás mellett kiemelten fontos, hogy a látogatók körülbelül **683–1000 főnek meséltek a Zöld Kampuszról** s az ott szerzett ismeretekről, élményekről. Emellett az iskolai közösségekben is nyílt lehetőség a téma átbeszélésére, továbbgondolására. A megkérdezettek 84%-a jelezte vissza, hogy az iskolában valamilyen formában foglalkoztak a környezetvédelemmel és a környezettudatossággal.

A gyakorlatias megközelítés, tapasztalati és felfedezési élményszerzés motívum keretében:

- kiemelték a megkérdezettek a tanszéki épület földszintjén a falra kihelyezett **épületszigetelési metszetet**, amelyből jól láthatóvá váltak az egyes beépített rétegek. Ilyen formában még nem volt alkalmuk az épületszigetelés mögé nézni,
- nagy élményt jelentett a **nyílászárók közötti különbség érzékelésére létrehozott terepasztal** is. Az interjúalanyok elmondása szerint meglepően érezhető volt a különbség a régi és az újonnan beépített, korszerű nyílászárók között,

- tetszett az **esővíztározó rendszer** ablakos kivitele és a **komposztáló rendszer** is. A teljes tanösvénységén sok gyakorlati megoldásra láttak konkrét példát, s kaptak további megoldási javaslatokat is,
- többen konkrét lépéseket is tettek a látogatást követően, az interjúalanyok több mint fele **2-3 olyan konkrét lépést** tudott megnevezni, amelyeken változtatott.

Kalandos, játékos élményszerzés motívumai keretében:

- a **Zöld Kampusz programok aktív résztvevői** megemlégették, hogy rengeteg új ismeretet szereztek, és sok érdekességet hallottak az előre meghirdetett programokon, így a fenntarthatósági vetélkedőkön, a konferenciákon, az ökofesztiválon és az ökonapon,
- **kiemelten nagy élményt** jelentettek az ügyességi játékok, a sportvetélkedők s az életszerű fizikaóra. A mobil szelektív gyűjtőedényekre a többség a játék kapcsán emlékezett, ahol időre kellett PET-palackokat préselni,
- a vetélkedők résztvevői **megismerkedtek több online kalkulátorral, így a karbonszámítás módszerével, az ökolábnyom jelentésével** s azzal, hogy mit mutat a számítás,
- nagyon élvezték a diákok a **Zöld Kampusz társasjátékot** is, amely a tanösvénységén elhangzott ismereteket mérte fel. A játékkal sok ismeretet sikerült nyomatékosítani s pontosítani. S nem utolsósorban nagyon örültek az ökoajándéktárgyaknak is.

A környezetvédelem iránti elkötelezettség vizsgálata kapcsán a kutatás választ keresett arra, hogy a megkérdezettek mennyire tartják fontosnak a környezetvédelmet a mindennapjaik során. Az interjúalanyok 1–7-es skálán **5,14 átlagúra** értékelték. Hasonló eredményt igazolt vissza a családi felelősség megítélése a környezetünkért, ezt 5,02-es átlagúra értékelték a felmérésben részt vevők. Látható, hogy meghatározó a közvetlen családtagok gondolkodása, magatartása. Ez jelentősen meghatározza az ügyszó való hozzáállást, a cselekvéseket s a magatartást.

A Zöld Kampuszon szerzett tudáscsomagnak köszönhetően konkrét lépéseket tettek szinte valamennyi területen. Kiemelten a **víztakarékossági** (28,1%), a **szelektív hulladékgyűjtési** (27,7%) és az **energiahatékonysági** (23%) **szokásokon** változtattak.

A kutatás továbbfolytatásának lehetőségét veti fel, hogy a megkérdezettek további lehetőséget látnak a változtatásra a közlekedési, az energiatakarékossági, víztakarékossági és hulladékgyűjtési területeken. Legkevésbé a megújuló energiaforrások alkalmazására lát a többség reális esélyt, főként anyagi okok miatt. A **változtatási szándékot** több tényező **akadályozza**, így például a családi minta vagy a kerékpárút hiánya a biciklizéshez, az

emeletes házban élés a komposztáláshoz vagy az esővízgyűjtéshez. De sajnos a megkérdezettek 23%-a egyszerűen kényelmi okok miatt nem hajlandó változtatni.

2.4.3. A szemléletformálás vizsgálata

A kutatási legfőbb célja az volt, hogy felmérje a Zöld Kampusz tanösvény állomásainak tetszési szintjét és azt, hogy az egyes állomások milyen mértékben járultak hozzá a látogatók ismereteinek bővüléséhez, a látogatás során megszerzett ismereteknek milyen a hatása a lakosság életvitelére, a látogatók hogyan, milyen irányban folytattak kommunikációt a kapott információk és élmények alapján, továbbá milyen a környezettudatos viselkedésminták követési hajlandósága a megkérdezettek körében és melyek ezek korlátozó tényezői.

A szemlélet változását mérő írásbeli kérdőív az alábbi fő részekre tagozódik:

- alapadatok (demográfiai jellemzők, a kutatás szempontjából releváns szegmentációs ismérvek): nem, életkor, iskola típusa/legmagasabb iskolai végzettség, lakóhely,
- témaspecifikus kérdések:
  - a Zöld Kampusz tanösvény állomásainak tetszési szintje és az ott szerzett ismeretek bővülésének mértéke,
  - a látogatások száma és hatása a látogatók környezettudatos magatartásában, a tanösvényen szerzett ismertek kommunikációja,
  - a környezettudatosság értékítélete, a viselkedésminták követési hajlandósága és korlátozó tényezői.

A projekt látogatói adatbázisából véletlenszerű mintavételezési eljárással választottuk ki a megkérdezetteket. A mintában a nők aránya 67,3%-os volt, míg férfiaké 36,7%-os értéket képviselt. A felmérésbe minden korosztályból sikerült bevonnunk látogatókat; többségbe került az általános iskolás és a középiskolás korosztály – ők tették ki a teljes minta 89,6%-át. A megkérdezettek többsége (50%) általános iskolába, 42,2% középiskolába jár, 7,8% pedig főiskolát/egyetemet végzett, illetve ilyen intézménybe jár. Az interjúalanyok csaknem fele (45,7%) megyeszékhelyen, 20,1%-a városban, 34,6%-a pedig vidéken él. Vizsgáltuk, hogy a megkérdezettek hány látogatást tettek a tanösvényen. Az adatok megoszlása alapján megállapítható, hogy a látogatók 58%-a többször is ellátogatott a projekt helyszínére.

A kutatási eredmények részletes bemutatása:

- a Zöld Kampusz fiatalabb látogatói számára elsősorban a **víztakarékossággal kapcsolatos állomás volt a legtetszetősebb**, míg az idősebb korosztályoknak a **geotermikus rendszereket bemutató**, illetve az **energiahatékonysággal** kapcsolatos állomás tetszett a legjobban,
- az információk újdonságtartalma szempontjából egyértelműen a geotermikus rendszereket bemutató állomás volt a legjobb a vendégek számára,
- minél magasabb az iskolai végzettsége a tanösvényt bejáróknak, annál nagyobb mértékben bővültek az ismereteik a környezetvédelem területén,
- a látogatók felelősségtudatának változása a 7-es fokozatú skálán 4,8 lett, tehát a „közömbös” és a „csak kismértékben” kategóriák közötti. Ezen a mértéken még van mit javítani, de azért pozitívum, hogy valamelyest elmozdult ez az arány a „közömböstől”,
- **a tanösvényt bejárók csak kismértékben éreztek cselekvési hajlandóságot az addigi rossz szokásaik megváltoztatására**. Ez persze érthető, hiszen a szokások megváltoztatása hosszú időt vesz igénybe,
- még viszonylag kevesen tettek konkrét lépéseket a látogatók közül a környezetük érdekében, de az is egyértelművé vált a válaszokból, hogy **minél több programon vett részt valaki a válaszadók közül a Zöld Kampuszon, annál nagyobb mértékben tett már konkrét lépéseket a környezetéért**. Ez azt jelzi, hogy van értelme további programokat szervezni a kampuszon, és minél több látogatót kell e programokra invitálni,
- a Zöld Kampusz tanösvényét bejárók leginkább családjuknak számoltak be az ott látottakról, hallottakról. Ez igen fontos és pozitív dolog, hiszen a tanösvénynek pontosan az a célja, hogy az egyes háztartások szintjén történjenek meg az első lépések, amivel az emberek tehetnek a környezetért. Így tehát a családok remélhetőleg a kapott információk segítségével meg fogják tenni ezeket a lépéseket,
- **általában 1–5 embernek adták tovább a látogatók a tanösvényen kapott információkat**, de ez a szám egyenes arányban nőtt a programokon való részvételek számának növekedésével,
- a **környezetvédelem fontossága** a megkérdezettek körében az átlagos érték feletti, közöttük is elsősorban a **nők tartják fontosabbnak ezt a kérdést**, a korosztályok között pedig a fiatal felnőttek járnak élen ezen a téren,
- a **környezettudatos viselkedésminták fontosságának megítélése** terén a **víztakarékosság, az energiahatékonyság és a szelektív hulladékgyűjtés helyezkedik el a piramis első három szintjén**; itt a nők fontosabbnak ítélik a megoldási lehetőségeket,

- a Zöld Kampuszon tett látogatás a komposztálás-biogazdálkodással, a megújuló energiaforrásokkal és a közlekedési szokásaikkal kapcsolatban eredményezett változásokat a látogatóknál,
- a megkérdezettek válaszi arra is rámutatnak, hogy a víztakarékosság, a szelektív hulladékgyűjtés és energiahatékonyság terén kis erőfeszítést hajlandók tenni azért, hogy környezettudatosabban élhessenek,
- a látogatók élethelyzetük alapján a megújuló energiaforrások, a közlekedési szokásaik és a komposztálás-biogazdálkodás terén a legkorlátozottabbak,
- a környezettudatos életmód terén a megkérdezettek alapvetően három területen érzik magukat korlátozottnak, ezek: anyagi okok, kényelmi okok és tájékozatlanság.

6. ábra: Tanösvénybejárás a Zöld Kampuszon

Forrás: www.zoldkampusz.gkz.bgf.hu/galeria

3. Következtetések

3.1. Tézisek és azok igazolása

Korábbi hipotéziseinket a kutatás tapasztalatai és eredményei alapján felülvizsgáltuk. A kutatás eredményeit a következő táblázatban tézisekként fogalmaztuk meg, megjelölve a kutatási feltételezések elfogadását, elvetését, és megadva a tézis igazolásául szolgáló kutatási eredményeket.

2. táblázat: A tézisek összefoglalása

Hipotézisek	Tézisek	Elfogadás/ elvetés	Tézist alátámasztó kutatási eredmények
1. hipotézis: A célcsoport tagjai a fenntartható életmódhoz kapcsolódó viselkedésminták körét részlegesen ismerik.	1. tézis: A célcsoport tagjai a fenntartható életmódhoz kapcsolódó viselkedésminták körét részlegesen ismerik.	ELFOGADÁS	A megkérdezettek: – nem ismerik a perlátor és a szürkevíz-hasznosítás módszerét, – csak az 3 fázisú hulladékgyűjtés módszerével vannak tisztában, – összekeverik a szelektív gyűjtésben alkalmazott jelölő színeket.
2. hipotézis: A fenntarthatóság és környezettudatosság fogalmának megfogalmazása hiányos és a fenntartható viselkedésminták elemeihez kapcsolódó ismeretük hiányos.	2. tézis: A fenntarthatóság és környezettudatosság fogalmának tartalmát a célcsoport tagjai pontatlanul ismerik.	ELFOGADÁS	–a fenntarthatóság fogalmát a válaszadók 38%-a tudta pontosan megfogalmazni, –a megkérdezettek 5 fokozatú Likert-skálán környezettudatosságukat 3,59 átlagúra értékelték
3. hipotézis: A fenntartható életmódhoz kapcsolódó készségek és képességek a célcsoport körében hiányosak, elsősorban gyakorlat és infrastruktúrafüggők.	3. tézis: A fenntartható életmódhoz kapcsolódó készségek és képességek a fiatal célcsoport (11–28 évesek) körében a tapasztalatok hiánya miatt hiányos.	ELFOGADÁS	A megkérdezettek körében: –az energiahatékony megoldások alkalmazása 31%-ban marad el annak ismertségi szintjétől, –a víztakarékos megoldások alkalmazása a háztartások szintjén alig haladja meg a 40%-os szintet, –a megújuló energiaforrások alkalmazása a háztartások szintjén rendkívül alacsony, 7,75%,
4. hipotézis: A célcsoport fogékony a fenntartható viselkedésminták követése iránt, de vannak – gazdasági, társadalmi, életmódbeli, pszichológiai – gátjai a viselkedésminták követésének.	4. tézis: A célcsoport fogékony a fenntarthatósági viselkedésminták követésére, viselkedésüket gazdasági, társadalmi, életmódbeli, pszichológiai tényezők korlátozzák.	ELFOGADÁS	A projekt események után a fogyasztói szokások változásának mértékei: – víztakarékosság terén 28,1%, – a szelektív hulladékgyűjtés esetében 27,7% és az – energiahatékonyság módszereiben 23%. Igazolt korlátozó tényezők: – jövedelmi helyzet, – családi minta, – lakóhely jellege, – kényelmi okok.

Forrás: saját szerkesztés a kutatás modellje és kutatási eredmények alapján

3.2. A Zöld Kampusz Zalaegerszeg mintaprojekt küldetésének teljesülése

A Zöld Kampusz Zalaegerszeg mintaprojekt környezeti nevelési programja orvosolta a szubregió célcsoportjainak körében a fenntarthatósági viselkedésminták alacsony szintű ismertségét, hiszen a tanösvénybejárások és a rendezvények elősegítették a környezettudatosság elemeinek megismerését, bővülését, az ismeretek rendszereződését, az ismeretek mélyülését, továbbá tudatosultak a főbb problémák és kihívások. A projekt

15 hónapos megvalósítási időszaka alatt a 2939 fő látogató konkrét gyakorlati praktikákat vihetett magával útravalóul, amelyekből többen próbáltak is egy-egy megoldást beépíteni a mindennapokba. A projekt sikerét igazolják a pozitív hatásokat alátámasztó kutatási eredmények, amelyek alapján az alábbi összefoglaló megállapítások tehetők.

A kutatási eredmények egyértelműen megerősítik a Zöld Kampusz Zalaegerszeg mintaprojekt küldetését, miszerint

- környezettudatosságra kell nevelni az embereket,
- bővíteni kell az ismereteket, és segíteni kell a környezetközpontú szemlélet kialakulását,
- olyan konkrét gyakorlati megoldásokat kell átadni, amelyek beépíthetők a mindennapokba,
- felelősségtudatot kell kialakítani a környezetünk tisztaságáért és megóvásáért,
- fel kell ébreszteni a belső motivációkat az eddigi rossz szokások, hozzáállások megváltoztatására a környezet fenntarthatósága érdekében.

A projekt megvalósítói remélik, hogy a környezeti nevelés terén kifejtett tevékenységükkel a kar szubregionális körzetében ismertté és népszerűvé tudták tenni a környezettudatos szemléletmódot, multiplikációs hatásokat gerjesztve a lakosság körében.

Hivatkozások

- Hársfalvi T. – Kulcsár L. – Misovics T. (1989): Környezetgazdálkodás és lakossági tudat. Kutatási jelentés. Kézirat. Készült a KVM megbízásából, Budapest.
- Kulcsár L. (1991): Környezetgazdálkodás és lakossági tudat. In: Környezet és társadalom – környezetpolitikai stratégia. Budapest: KTM.
- Marjainé Sz. Zs. – Zsóka Á. – Széchy A. (2011): A magyar értelmiségi fiatalok fogyasztói szokásai és életmódja a környezettudatosság szempontjából. Letöltés helye: <http://korny.uni-corvinus.hu/publikaciok/2011/a-fenntarthato-fogyasztas-kornyezeti-dimenzioi.pdf>.
- Marjainé Sz. Zs. – Zsóka Á. – Széchy A. (2012): Környezettudatosak-e a középiskolások? Letöltés helye: http://korny.unicorvinus.hu/otka/zarokotet_06_11-2.pdf.
- Monostori K. (2007): A Környezettudatosság Magyarországon – Attitűd és cselekvés a szelektív hulladékgyűjtésben. Letöltés helye: http://phd.lib.unicorvinus.hu/336/1/monostori_katalin.pdf/ és dátuma: 2012. október 20.
- Gallup Intézet (1992): Zöldülő Kelet-Európa.
- Gallup Intézet (1994): Environmental attitudes.

- Kagawa F. (2007): Dissonance in students' perceptions of sustainable development and sustainability. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 8: 317–338.
- KEOP-6.2.0./B/11-2011-0005 „Zöld Kampusz Zalaegerszeg” mintaprojekt Megvalósíthatósági Tanulmány KEOP-6.2.0./B/11-2011-0005 „Zöld Kampusz Zalaegerszeg” mintaprojekt Hatásosság mérés dokumentumai.
- Roberts J. A. (1996): Green consumers in the 1990s: profile and implications for advertising. *Journal of Business Research*, 36: 217–231.
- Zsóka Á. – Marjainé Sz. Zs. – Széchy A. (2011): A környezeti nevelés szerepe a fenntartható fogyasztás és életmód kialakításában. Letöltés helye: <http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/464/1/Fenntarthatofogyasztasszoveg.pdf>.
- <http://zoldkampusz.gkz.bgf.hu/interaktivseta>.